

KOOLI!

Head hindes ei ole edu alus

Pooltes koolides on ainult õppimise tamp ja muu pole oluline, leiab pedagoogikateadlane Viive-Riina Ruus. See on viga. Hoopis olulisem on äratada lapses loovus.

Heidit Kaio

heidit.kaio@ekspress.ee

Emeriitprofessor **Viive-Riina Ruus** ütleb, et eduka lapse kasvatamisel pole esmatähtis drillimine ja head hindes, vaid võime leida uuenduslikke lahendusi ning oskus nautida oma tööd. Need omadused peavad saama ka lähituleviku Eesti hariduse osaks.

Eesti lapsevanemad arvavad, et kui su laps pole eliitkoolis, siis ta pole kusagil – drillin lapse katseteks tugevaks ja hea kool tõmbab ka nõrga õpilase käima. Ega vanem ei eksi. On tõsi, et kui kaaslased on innustunud õppijad, siis edenevad ka nõrgemad lapsed paremini. Mina aga tahan hoiatada liigse surve eest, eriti kui seda liiga vara rakendada.

Eesti koolisüsteemis on kolm mõõtmist – kõigepealt seitsmeaastaselt, siis põhikooli lõpus ja gümnaasiumis. Varane mõõtmine on kahjuks drilli küsimus ja kas sellega kaasa minna, sõltub vanema te väärtushinnangutest.

Te mitte ei halvusta koole, kes panustavad hinnetele, vaid vanemaid, kes suruvad lapsi välisele edule? Mitte päris nii. Välisele edule suruvaid koole

on rohkem kui viis või kuus ja neid, kes teevad koolikatseid, on rohkem. On koole, kus katsetel pole elementaarseidki tingimusi lapse võimete avaldumiseks.

On see siis üksikute koolide probleem? Siin avaldub terve koolisüsteemi probleem. Minu hinnangul peaksid praegused eliitkoolid muutuma gümnaasiumideks. Esimestes klassideks saaksid lapsed aeglase ja rahuliku alguse. Lastel on aega mängida, nende fantaasia (mis on loovuse alus) säilib. On imelapsi, nagu Mozart, kelle võimed avaldusid varakult ja kes olid valmis neid ka varakult eksponeerima. Aga ajalugu vaikib neist, kes piitsutamise tulemusel on hääbunud. Ja muidugi on imelapsi, kes täiskasvanuna pole midagi saavutanud.

Samas tänane gümnaasiumide lõpueksamite edetabel väljendub seitsmeaastaste laste vanemate paanikas koolikatsetel. Tulemuste mõõtmise peaks viima nii hiliseks kui võimalik. Et laps oleks tulevikus edukas, selleks peab tal endal olema valikuvõimalus, peab olema võimalus tema annete avaldumiseks.

Haridussüsteem peab pakkuma valikuid, mitte tekitama tupikuid. Väheste edasiõppimise võimalustega (suhtumine “kui lasteaiast eliitkooli ei saa, siis kõrgkooli ei pääse või lähed kutsekooli”) teed pole väikesele riigile head.

Üks asi on riiklik süsteem, aga mida saab teha lapsevanem? Otsida sära lapse silmades....

...just! Sära silmades on väga õige! Ja pikka aega tuhmid silmad peaksid vanema murelikuks tegema.

Hästi, aga kui laps ei käi nn õppimiskallakuga koolis, siis...

Õppimiskallakuga kooli jutt on demagoogia! Vaatame uuringuid: neljandikus Eesti koolidest on head õpitulemused ja lapsed on õnnelikud, nad usaldavad õpetajaid. Õpilased tunnevad mitte ainult koolivaeva, vaid ka koolirõõmu. Nende seas on nii eliitkoole kui ka tavalisi koole.

Pooltes koolides on ainult õppimise tamp ja muu pole oluline.

Nii paljudes!

Just. Nendes koolides ei looda lapsed oma tulevikult palju ja nad ei tunne end tiivustatuna. Põhisurve on õppeedukusel. Kool ei anna lapsele väärtushinnangute loomiseks selgeid signaale.

Lõpuks on neljandik koole, kus on päris hea õpikliima, usaldus õpilaste ja õpetajate vahel, aga tulemused on kehvad. Reeglina puudub nende koolide lastel tulevikuusk.

Kas need on maakoolid, kus lastel ja õpetajatel pole valikuvõimalusi ning koos püütakse teha parim?

Ei ole. Nende koolide seas on palju vene õppekeelelega koole ja ääremaade koolid, mis on pidevas kaotamise ohus.

See pole siis laste ega õpetajate probleem, vaid riigi loodud õhustiku küsimus?

Just, see on sotsiaalne probleem.

Tulles aga maakoolide juurde, siis need kipuvad rahulduma sellega, mis neil juba on.

Meie haridussüsteem on ajajärgus, kus lapse võimete range mõõtmine algab seitsmeaastaselt koolikatsetega ja tipneb gümnaasiumi lõpus riigieksamite hinnete edetabelitega.

See on ühiskonna väärtushinnangute peegeldus. Taasiseseisvumisega on edu keskendunud välistele näitajatele nagu raha. Koolis said näitajaks hindes ja kõrgkooli sissesaamine.

Mul on aga tunne, et edu kriteeriumid hakkavad muutuma. Seda kinnitab ka üks hiljutine uuring Eestis ja Lätis inimeste seas, kes on elus hästi hakkama saanud. Lihtne mõõdupuu nagu raha enam inimesi ei rahulda. Tähtsaks hakkab muutuma rõõm elust ja rahulolu iseendaga.

Minu meelest on hindes väga väline edu näitaja.

Vaadates tänavusi gümnaasiumi lõpueksamite tulemusi tuleb eliitkoolide järele väga palju maakonnakoole. On tegu, et leida Tartu ja Tallinna koole.

Uuringud näitavad, et kõige paremas olukorras on maakonnakeskuste ja linnade koolid – neis on hea õpikliima, aga nad võiksid lastele rohkem väljakutseid pakkuda.

Tallinna koolide lapsed kipuvad koolist võõranduma. Nad võtavad koolis käimist kui kurba paratamatust ja neil on aktiivne elu väljaspool kooli. Ma arvan, et pole hea, kui lapsed täiskas-

TERJE LEPP / EPL

“Kui eliitkoolid riisuvad koore, siis võiks ühiskond neilt veelgi rohkem oodata.”

Viive-Riina Ruus

vanute mõjuväljast täielikult väljuvad. Ka parimad võivad sattuda halba seltskonda.

Lastel peab olema oma kooli tunne, aga Tallinna koolides kipub olema külm sisekliima.

Kas see käib ka eliitkoolide kohta?

Eliitkoolide kohta eraldi uuringut pole. Aga ma mõtlen, et kui nad riisuvad katsetega koore, siis võiks ühiskond neilt veelgi rohkem oodata.

Nendes koolides on valitud lapsed keskmisest jõukamatest peredest, nad õpivad keskmisest paremates olmetingimustes, neil on paremad õpetajad. Need tingimused on ju loodud maksumaksja kulul. Sealt võiksid tulla lapsed, kes suudavad lahendada kõige keerulisemaid ülesandeid.

Nad peaksid rohkem avama lapse individuaalseid erilisi võimeid?

Ma arvan, et nad rahelduvad liialt riigieksamite tulemustega. Just loomingulist kõrgtaset võiks rohkem olla, olgu see kunstis, kirjanduses, spordis või matemaatikas.

Aga siiski, mida vanem saaks teha, et tema lapsel oleks rohkem võimalusi?

Lapsevanema võimalus on tekitada ühiskonnas nõudlust ja survet. Vanem peab otsima lapse andeid ja nõudma, et ühiskond võimaldaks neil annetel avalduda. Vanem peab nõudma hariduses võrdõiguslikkust.

Paar aastat tagasi, kui haridusminister oli Toivo Maimets, käis ajakirjanduses haridusliku võrdõiguslikkuse arutelu ja see taandus eliitkoolide kaotamisele. Arutelust õhkus klassiviha.

Eliitkoolide kaotamine tähendab tasandamist allapoole. Mina arvan, et head haridust peaks jaguma võimalikult paljudele. Eliitkoolidest peaksid saama gümnaasiumid.

Te mõtlete nagu Tartus Treffneri gümnaasium sulges põhikooli osa ja seal on kuus gümnaasiumiklassi?

Just! Treffner on hea näide. On uuringuandmeid, et seal on õpiedukuselt tugevad lapsed, kes on oma koolis õnnelikud.

Meie haridussüsteem on liikumas seda teed, kus põhikooli lõpus tuleb teha oluline valik: järjest enam lapsi peaks minema kutsekooli, aga see on tupik – ei anna edasiõppimiseks lootust.

Kas me selles oleme siis üht meelt, et seitsmeaastaselt valiku tegemine on liiga vara? Mina arvan, et suure valiku piir peaks olema 18. eluaasta. Tuleviku gümnaasium peaks andma rohkem praktilisi oskusi ja kutsekool võiks

olla akadeemilisem. Miks ei võiks keelte või reaalinete kallakuga kooli lapsed võtta kanduskursusi või õppida autojuhtimist?

Selge, et on lapsi, keda pole mõtet läbi gümnaasiumi venitada.

Jah, aga lõplikud valikud peaksid toimuma võimalikult hilja. Ka liiga varajane kooli kallaku valimine, näiteks süvendatud filoloogilise kallaku, pole iga lapse puhul õige.

Te mõtlete, et keeleoskus on eliidi näitaja – kui esimesest klassist inglise või prantsuse keelt süvendatult ei õpi, siis kitsenevad sinu gümnaasiumi valikud?

Keeleoskus eliidi näitajana pole enam tee- ma. Keelt peavad kõik oskama ja võrreldes mõne suurrahvaga eestlased oskavad ka. Juba praegu on õppekavas keeletundide hulk suur ja ma võin kinnitada enda õppejõukogemusest, et gümnaasiumi lõpetajad oskavad võõrkeeli hästi.

Mida saab vanem veel lapse edukuse süvendamiseks teha? Arendada teda mitmekülgselt, otsida lapsele hobisid?

Vanemad ei tohi last liialt raamidesse suruda. Tal tuleb võimaldada tunda huvi võimalikult paljude asjade vastu. Juba väiksena juhtida tema tähelepanu huvitavale putukale, taimele või kunstiteosele. Lapses tuleb äratada uudishimu ja pakkuda talle valikuid. Tuleb katsetada, aga mitte suruda.

Väga oluline on emotsionaalne turvalisus ja lõpuks, vanemad peavad siiski olema nõudlikud.

Kas kool ja vanemad peaksid laste hინetele käega lööma?

Ma ei ütle, et hinded on tähtsusetud, aga liigse surve all hinded ei parane. Vastupidi, surve blokeerib paremad tulemused. Pedagoogikas ja ka spordis on tõestatud, et surve all on tulemused kehvemad, kui võimed eeldaksid.

Uuringud näitavad, et rohkem kui pooled Eesti lapsed on pidevalt väsinud: need lapsed ei saavuta oma võimetele vastavaid tulemusi.

Teiseks: hinnetega saame mõõta standardit, et mitu vastust sajast on õiged. See annab meile lapse kohta liiga vähe andmeid. Õige-vale test ei anna meile teada, et sellel dirigendil on näiteks võime luua püsiasustuse saarele ooper, nagu näiteks **Tõnu Kaljuste** on loonud Nargen Opera.

Kas me ei peaksime tähtsustama faktiteadmisi?

Ma ei taha öelda, et laps ei peaks tundma faktilist baasi. On palju asju, mida peab õppima. Hindekultus kultiveerib drilli ja mitte loovust. Lapsele võib palju õunu pähe kukkuda, aga ta ei avasta gravitatsiooni. Loovuse tulemust me ette näha ei oska. Uue õppekavaga seoses on meil ettepanek: võimaldada lastel kaitsta loovtöid, millele nad pühenduvad terve aasta.

Testid näitavad, et meie lapsed on tublid, Järelikult on koolisüsteem hea.

Tõesti, Eesti laste õpitulemused rahvusvahelises mastaabis on head. Olümpiaterminoloogias – me pole just Kanterid, aga pääsesime finaali. Kõige nõrgem oligi loovus, ja ma ei räägi siin kunstist, vaid teadusest ja see on teema terve Euroopa hariduse jaoks.

Miks on loovus oluline?

Me ei oska ennustada, missuguses tehnoloogilises keskkonnas elab vanaks tänavu kooli astuv laps. Me ei saa õpetada valmis lahendusid. Heitlikus ja riske sisaldavas keskkonnas tuleb osata kohaneda.

Teiseks: kui lapse töö on suunatud ainult sellele, et saada hindeks “viis”, siis see ei võimalda tunnet, et “mul on huvitav”.

LOOVUS ENNEKÕIKE: Oskus lahendada tüüpülesandeid ei anna võimet elus toime tulla, see-tõttu tuleb arendada iseseisvat mõtlemis-võimet.

INGMAR MUUSIKUS